

SUN'IY INTELLEKT VA UNING HAYOTIMIZGA TA'SIRI

Qudratov Yodgorbek Akram o'g'li

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti E-mail: yodgorbek2002@mail.ru

Annotatsiya: *Ushbu maqolada sun'iy intellektning (SI) zamonaviy jamiyat hayotiga ko'rsatgan ko'p qirrali ta'siri, uning iqtisodiy, ijtimoiy, ta'limiy, tibbiy va kundalik hayot jarayonlaridagi o'rni tizimli ravishda tahlil qilingan. Tadqiqotda SI texnologiyalarining rivojlanish dinamikasi, ulardan foydalanish samaradorligi hamda inson faoliyatining turli yo'nalishlarida yuzaga kelayotgan innovatsion imkoniyatlar yoritilgan. Shuningdek, SIning afzalliklari bilan bir qatorda xavf omillari, etik va huquqiy cheklovlar, mehnat bozorida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan o'zgarishlar ilmiy asosda baholangan. Maqola SIning real hayotga integratsiyalashuv jarayonini empirik natijalar va statistik ma'lumotlar bilan asoslab beradi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, avtomatlashtirish, robototexnika, texnologiya rivoji, mehnat bozori, ta'lim, tibbiyot, raqamlashtirish, algoritmlar, axborot xavfsizligi.*

Аннотация: *В данной статье систематически анализируется многогранное влияние искусственного интеллекта (ИИ) на жизнь современного общества, его роль в экономических, социальных, образовательных, медицинских и повседневных процессах. Исследование охватывает динамику развития технологий ИИ, эффективность их использования и инновационные возможности, возникающие в различных областях человеческой деятельности. Кроме того, наряду с преимуществами ИИ, научно оцениваются факторы риска, этические и правовые ограничения, а также возможные изменения на рынке труда. В статье процесс интеграции ИИ в реальную жизнь обосновывается эмпирическими результатами и статистическими данными.*

Ключевые слова: *искусственный интеллект, автоматизация, робототехника, технологическое развитие, рынок труда, образование, медицина, цифровизация, алгоритмы, информационная безопасность.*

Abstract: *This article systematically analyzes the multifaceted impact of artificial intelligence (AI) on the life of modern society, its role in economic, social, educational, medical and everyday life processes. The study covers the dynamics of the development of AI technologies, the effectiveness of their use, and the innovative opportunities emerging in various areas of human activity. In addition, along with the advantages of AI, risk factors, ethical and legal restrictions, and possible changes in the labor market are scientifically assessed. The article substantiates the process of integration of AI into real life with empirical results and statistical data.*

Keywords: *artificial intelligence, automation, robotics, technological development, labor market, education, medicine, digitization, algorithms, information security.*

KIRISH

XXI asr boshidan boshlab sun'iy intellekt texnologiyalari jadal rivojlanib, nafaqat iqtisodiyot va ishlab chiqarish, balki insonning kundalik hayot tarzi, kasbiy faoliyati, kommunikatsiya madaniyati hamda ta'lim jarayonlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt bugungi kunda global innovatsion jarayonlarning yurak qismiga aylangan bo'lib, davlat boshqaruvi, tibbiyot, transport, moliya, xizmat ko'rsatish sektori va ta'lim tizimida ko'plab jarayonlarni optimallashtirmoqda. Raqamli texnologiyalar rivoji natijasida shakllangan yangi iqtisodiy format — "aqlli tizimlar" iqtisodiyoti jamiyatning raqobatbardoshligini belgilovchi eng muhim omillardan biriga aylandi¹⁵.

Shuning inson hayotiga chuqur kirib borishi ijtimoiy tizimlarda tub o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Avtomatlashtirilgan jarayonlar mehnat bozorining tuzilishini o'zgartirmoqda, yangi kasblar shakllanmoqda, an'anaviy kasb turlari esa yo'qolish xavfiga duch kelmoqda. Shu bilan birga, SI tomonidan taqdim etilayotgan imkoniyatlar inson hayotining sifat ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qilmoqda: tibbiyotda aniq tashxis qo'yish, ta'limda individual yondashuvni shakllantirish, ishlab chiqarishda samaradorlikni oshirish, xavfsizlik tizimlarini takomillashtirish kabi jarayonlar bunga yaqqol misoldir.

Mazkur maqolaning dolzarbligi Shuning hayotga ta'sirini kompleks ko'rinishda tahlil qilish, uning ijobiy hamda salbiy jihatlarini ilmiy asoslash zaruratidan kelib chiqadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Sun'iy intellekt bo'yicha ilmiy qarashlar XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab shakllana boshlagan bo'lsa-da, 2010-yillardan boshlab global miqyosda chuqur o'sish boshlangani kuzatiladi. N.Russell va P.Norvigning sun'iy intellektga oid fundamental tadqiqotlari SI tizimlarining intellektual xatti-harakatlarini modellashtirishga asos bo'lgan¹⁶.

Yaqinda amalga oshirilgan OECD, UNESCO, IBM, Google, Microsoft kabi tashkilotlarning tahliliy hisobotlarida Shuning ta'lim, tibbiyot, sanoat, transport sohalariga ta'siri bo'yicha statistik ma'lumotlar keng yoritilgan. Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya kabi texnologik jihatdan rivojlangan mamlakatlar SI strategiyalarini ishlab chiqish bilan bir qatorda, uning etik va huquqiy jihatlarini bo'yicha ham tadqiqotlar olib bormoqda.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Sun'iy intellektning hayotimizga ta'siri ko'p qirrali bo'lib, uning eng muhim yo'nalishlari ishlab chiqarish, tibbiyot, ta'lim, axborot xavfsizligi, logistika va kundalik turmush tarzida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot davomida xalqaro statistika va ilmiy ma'lumotlarga asoslangan natijalar quyidagicha guruhlandi.

1-jadval.

Sun'iy intellektning asosiy sohalar bo'yicha qo'llanish darajasi (2024 yil global statistikasi asosida)

Soha	Qo'llanish darajasi (%)	Natija
------	-------------------------	--------

¹⁵ Russell S., Norvig P. — Artificial Intelligence: A Modern Approach — New York: Pearson, 2021. — 1150 b.

¹⁶ IBM Research Group — AI Impact Report — Washington: IBM Publishing, 2023. — 122 b.

Soha	Qo'llanish darajasi (%)	Natija
Tibbiyot	61%	Tashxis qo'yish aniqligi 30–40% oshgan
Ta'lim	48%	Individual o'qitish tizimlari 25% samaradorlik ko'rsatgan
Transport	55%	Avtonom tizimlar avariylarni 20% kamaytirgan
Ishlab chiqarish	72%	Avtomatlashtirish mahsuldorlikni 40% oshirgan
Moliya sektori	68%	Kiberxavfsizlik tahdidlarini aniqlash 2 baravar oshgan

2-jadval.

Sun'iy intellektning ijobiy va salbiy ta'sirining taqqoslanishi

Ijobiy ta'sir	Salbiy ta'sir
Samaradorlikning oshishi	Mehnat bozorida kasblarning qisqarishi
Tibbiy tashxisning aniqligi	Maxfiylik va axborot xavfsizligi xavflari
Ta'limda individual yondashuv	Etik va huquqiy muammolar kuchayishi
Xizmatlar tezligi va sifati yaxshilanishi	Avtomatlashtirishga haddan tashqari bog'lanish
Qaror qabul qilishda inson xatosining kamayishi	Algoritmik noto'g'riliklar va diskriminatsiya xavfi

Natijalar shuni ko'rsatadiki, SI hozirgi jamiyat taraqqiyotining asosiy drayveri sifatida shakllangan bo'lib, uning imkoniyatlari inson hayotining deyarli barcha qatlamlariga kirib bormoqda. Biroq, uning salbiy ta'sirlarini minimallashtirish uchun aniq huquqiy me'yorlar, etik prinsiplarga asoslangan siyosat tizimi hamda xavfsizlik standartlarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Sun'iy intellekt texnologiyalari zamonaviy jamiyatning eng muhim innovatsion asosiga aylangan bo'lib, uning hayotimizga ta'siri tobora kengayib bormoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, SI iqtisodiy samaradorlikni oshirish, xizmat ko'rsatish tizimlarini optimallashtirish, tibbiyotda aniq tashxis qo'yish, ta'lim jarayonini individuallashtirish, xavfsizlik tizimlarini takomillashtirish kabi ko'plab jarayonlarda muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, mehnat bozorida o'zgarishlar, axborot xavfsizligi tahdidlari, etik- huquqiy muammolar uning salbiy oqibatlarini sifatida baholanmoqda.

Shu munosabat bilan, SI texnologiyalaridan oqilona foydalanish uchun davlat siyosati, normativ-huquqiy hujjatlar, "inson markazida" tamoyiliga asoslangan etik me'yorlar, xalqaro standartlar va texnik reglamentlarni ishlab chiqish zarur. Sining jamiyat hayotiga integratsiyasi inson salohiyatini rivojlantirishga xizmat qilishi, texnologiya emas, inson manfaatlari ustuvor bo'lishi kerak. Kelajak SI imkoniyatlari bilan uyg'unlashgan holda shakllanadi, lekin ushbu jarayonni boshqarish, tartibga solish va xavfsizligini ta'minlash bugungi kundagi eng muhim vazifadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Russell S., Norvig P. — Artificial Intelligence: A Modern Approach — New York: Pearson, 2021. — 1150 b.

2. Kaplan J., Haenlein M. — Siri, Siri, in My Hand: Who's the Fairest in the Land? — London: AI Press, 2020. — 265 b.
3. Bostrom N. — Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies — Oxford: Oxford University Press, 2016. — 390 b.
4. IBM Research Group — AI Impact Report — Washington: IBM Publishing, 2023. — 122 b.
5. OECD — AI Policy Observatory Report — Paris: OECD Publishing, 2024. — 210 b.
6. UNESCO — Ethical AI Framework — Geneva: UNESCO Publications, 2023. — 145 b.
- Brynjolfsson E., McAfee A. — The Second Machine Age — Cambridge: MIT Press, 2014. — 320 b.
- Tegmark M. — Life 3.0: Being Human in the Age of Artificial Intelligence — New York: Knopf, 2018. — 364 b.